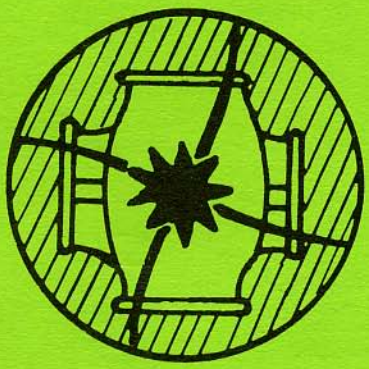
de zelfzwichter 12

verenigingsorgaan van de

VRIENDEN VAN DE

GRONINGER MOLENS

D E Z E L F Z W I C H T E R nr. 12

ber 1978

Redactie: B. Jongsma te Groningen
en Henk Epskamp te Ezinge

Redactieadres: postbus 213, 9700 AE Groningen

Dit is het adres voor alle post, bestemd voor de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en voor de Stichting Groninger Molenvrienden.

De Zelfzwichter, het orgaan van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en van de Stichting Groninger Molenvrienden, verschijnt vier keer per jaar.

Doel van de Vereniging is:

De bevordering en het behoud en in werking houden van de in de provincie Groningen aanwezige molens, een en ander in de meest uitgebreide zin genomen, en al hetgeen daarmee in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn; bovendien het streekeigen karakter, zoals zelfzwichting op de molens, te behouden. (Art. 2 van de Statuten)

U kunt lid worden van de „Vrienden van de Groninger Molens" voor een contributie van *f* 15,-- per jaar. Het postgironummer van de penningmeester (J. van Dijk, Maluslaan 100, Groningen) is 3866034.

In deze Zelfzwichter:

NAJAARSVERGADERING OP VRIJDAGAVOND 27 okt. 1978 -
Statuten van de Stichting Groninger Molenvrienden -
Gesprek met Kl. Rietema, oud-molenaar -
de korenmolen „De Onderneming" te Vierhuizen -
diverse.

Oproep voor de najaarsvergadering

Onze volgende ledenvergadering zal worden gehouden op vrijdag 27 oktober 1978 in het Buurthuis te Groningen, Linnaeusplein 57. Aanvang 20 uur.

Er zijn ook een paar dringende redenen tot het houden van deze vergadering.

Zo is het voor de verdere voortgang van het werk van de Stichting Groninger Molenvrienden belangrijk tot statuten te komen, die door de leden zijn goedgekeurd. U vindt die statuten in deze Zelfzwichter afgedrukt.

Belangrijk is te vermelden dat de stichting bij de provincie veel begrip voor haar werk ontmoet. Gehoopt wordt dat dit tevens zal leiden tot financiele steun.

Binnenkort zal de stichting haar tweede molen in bezit krijgen, te weten onze lesmolen te Vierhuizen. In dit verband bieden wij u in deze Zelfzwichter weer een aantal wetenswaardigheden over deze molen aan.

Ook zijn dezer dagen duidelijke regelingen getroffen tussen het bestuur van de Vereniging De Hollandsche Molen en onze stichting om te komen tot het in werking treden van het beheer door de Stichting Groninger Molenvrienden over de koren- en pelmolen De Zwaluw te Zuurdijk. Dit beheer was al in april j.l. schriftelijk in onze handen gelegd, maar de invoering in de praktijk stuitte lange tijd af op misverstand.

Verder komen we in dit verenigingsjaar alsnog met het agendapunt: Samenstelling bestuur. Het rooster van aftreden is opgesteld; per jaar zijn twee bestuursleden aan de beurt.

Het punt Propagandacommissie is op de agenda geplaatst, omdat ingehaakt wordt op veranderingen in die commissie. Vier leden van deze groep, te weten de heren Klaas van der Wal en Paul

Thijssen en hun dames zijn uit de propagandagroep getreden. Het bestuur denkt nu aan een werkgroep nieuwe stijl. Uitgangsgedachte is nu vooral de wens over een legertje (jonge) mensen te kunnen beschikken die zich - gelet op hun kwaliteiten - willen inzetten daar, waar dit voor de presentatie van de vereniging nuttig is. Onze bestuursleden Schreuder en Dijk zullen dan voor die groep de gedelegeerden namens het bestuur zijn.

Onze vergadering zal op een prettige manier worden verlucht.
De Drentse molendeskundige H. Blaauw te Rolde zal voor ons een lezing houden aan de hand van een keuze uit zijn rijke verzameling van molendia's.

Samenstelling bestuur, begin oktober 1978

T. de Jong, Hoendiep 206,
9745 ED Hoogkerk, voorzitter.

B. Jongsma, Sint Jansstraat 17B,
9712 JM Groningen, 1-ste secretaris.

J. van Dijk, Maluslaan 100,
9741 LN Groningen, penningmeester.

B. Dijk, Aduarderdiep 3,
9892 TC Feerwerd/Aduard, instructeur

L.H. Brink, Windeweg 30,
9753 GG Haren, 2-de secretaris.

Chr. Bremer, Landsteinerweg 13, 9761 HD Eelde.

S. Graafhuis, Noorderstr. 1, 9635 TE Noordbroek.

C.E. van der Horst, Langeweg 10,
9697 HP Scheemda.

S. Nijman, Boterdiep 59, 9712 LK Groningen.

H. van Raalte, Hoofdstraat 86, 9981 AE Uithui
9981 AE Uithuizen.

H. Schreuder, Ossehoederstr. 30, 9742 TM Groningen.

A g e n d a voor de ledenvergadering van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens op vrijdag 27 oktober 1978 in het Buurthuis te Groningen, Linnaeusplein 57. Aanvang 20 uur.

1. Opening door de voorzitter.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Notulen van de vorige ledenvergadering.
4. Bestuurssamenstelling.

   Volgens het rooster zijn aan de beurt van aftreden de heren H. van Raalte en B. Dijk. Alleen de laatstgenoemde stelt zich herkiesbaar.
   Voor de vervulling van de vacature Van Raalte wordt door het bestuur als candidaat voorgesteld: de heer J.F. Walstra te Hoogezand.
   Ook door de leden kunnen candidaten naar voren worden gebracht.
5. Propagandawerkgroep

   (Zie pagina's 2 en 3).
6. Lezing van de heer H. Blaauw te Rolde.

   Vertoond zullen worden een aantal kleurendia's uit de verzameling van de heer Blaauw.
7. De statuten van de Stichting Groninger Molenvrienden. Deze statuten zijn afgedrukt in deze Zelfzwichter.
   Het bestuur draagt ze ter goedkeuring voor.
8. Rondvraag.
9. Sluiting.

De volgorde der punten is enigszins vrijblijvend.

Er zal ook een pauze worden ingelast.

Stichting Groninger Molenvrienden

Gewijzigde statuten, zoals deze door het bestuur van de stichting Groninger Molenvrienden ter goedkeuring worden aangeboden aan de ledenvergadering van de Vrienden van de Groninger Molens, te houden op .....

NAAM EN VESTIGING:

Artikel 1.

De stichting draagt de naam: Stichting Groninger Molenvrienden en is gevestigd te Groningen.

DOEL:

Artikel 2.

De stichting stelt zich ten doel molens, die met verval bedreigd worden, aan te kopen of om niet te aanvaarden en deze met alle mogelijke wettelijke middelen weer maalvaardig te doen maken of wanneer de mogelijkheden hiervoor ontbreken deze molen(s) te conserveren en op een later tijdstip maalvaardig te doen maken. Voorts om op te treden in het belang van de onderhoudstoestand en de maalvaardigheid van Groninger molens, die niet tot haar bezit behoren, zo nodig door deze in beheer te nemen.

VERMOGEN:

Artikel 3. Het vermogen van de stichting zal worden gevormd door:

a. het stichtingskapitaal;
b. subsidies en donaties;
c. hetgeen de stichting door erfstelling, legaat, schenking of op enigerlei andere wijze verkrijgt.

ALGEMEEN BESTUUR:

Artikel 4.
Het algemeen bestuur wordt benoemd en ontslagen door het bestuur van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens en bestaat uit minimaal negen leden.

Artikel 5.
Het algemeen bestuur benoemd uit haar leden een voorzitter, een secretaris en een penningmeester, deze drie vormen samen het dagelijks bestuur dat eventueel aangevuld wordt met een deskundige op molengebied en een ander lid van het algemeen bestuur.

Artikel 6.
Het algemeen bestuur vertegenwoordigt de stichting in en buiten rechte doch kan handelingen opdragen aan het dagelijks bestuur. Deze opdrachten moeten steeds in de notulen worden vermeld.

Artikel 7.
1. Het algemeen bestuur is bevoegd tot het sluiten van overeenkomsten tot het kopen, vervreemden of bezwaren van registergoederen.
2. Het algemeen bestuur is bevoegd tot het sluiten van overeenkomsten waarbij de stichting

- zich -

zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een derde verbindt, mits het besluit daartoe wordt genomen met algemene stemmen in een vergadering waarin alle bestuurders aanwezig of door een schriftelijk gevolmachtigde vertegenwoordigd zijn.

Artikel 8.
Het algemeen bestuur kan een of meer leden van het dagelijks bestuur met een opdracht belasten. Deze opdrachten dienen behoorlijk genotuleerd te worden.

TAAK VAN DE VOORZITTER:

Artikel 9.
De voorzitter leidt de vergaderingen.

TAAK VAN DE SECRETARIS:

Artikel 10.
De secretaris notuleert alle vergaderingen of laat dit namens hem doen. Tevens beheert hij alle correspondentie en archiefstukken en zorgt voor de correspondentie namens de vereniging.

TAAK VAN DE PENNINGMEESTER:

Artikel 11.
De penningmeester beheert de gelden van de stichting en geeft hiervan jaarlijks een overzicht. Hij dient een te benoemen kascommissie inzage in alle bescheiden te geven. De kascommissie doet bij het indienen van de jaarrekening door de penningmeester verslag van haar bevindingen.

Wanneer de vergaderingen van het algemeen bestuur de jaarrekening heeft goedgekeurd is de penningmeester gedéchargeerd.

Artikel 12.
De penningmeester mag niet over grotere bedragen beschikken dan door het algemeen bestuur zijn vastgesteld. Voor grotere bedragen is mede de handtekening van de voorzitter of de secretaris vereist.

BESTUURSVERGADERINGEN:

Artikel 13.
Het algemeen bestuur vergadert minimaal twee maal per jaar.

Artikel 14.
De leden van het algemeen bestuur worden steeds benoemd voor een periode van twee jaar en zijn direct herkiesbaar. Het eerste jaar treden af de voorzitter, de penningmeester en de helft van de overige leden, het tweede jaar de secretaris en de andere helft van de overige leden.
Bij tussentijdse benoemingen treedt men af, wanneer diegene waarvoor men is benoemd, had moeten aftreden.

Artikel 15.
Wanneer tweederde van het aantal benoemde leden aanwezig is kan het algemeen bestuur steeds tot besluit-vorming komen mits tweederde der aanwezige leden met dit besluit instemmen. Zijn er minder dan tweederde van het benoemde aantal leden aanwezig of heeft men niet tot besluit-vorming kunnen komen dan wordt een tweede vergadering uitgeschreven waar het besluit aangenomen kan worden wanneer de helft plus één van de aanwezigen hiermede akkoord gaat.

Deze tweede vergadering dient minstens tien dagen van tevoren aan de leden medegedeeld te worden.

STATUTENWIJZIGING:

Artikel 16.
Deze statuten kunnen alleen gewijzigd worden wanneer er besluit-vorming plaatsvindt als genoemd in artikel 15 en dit besluit daarna goedgekeurd wordt door het bestuur van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens.

ONTBINDING:

Artikel 17.
Liquidatie van de stichting geschiedt als in artikel 16.
De eigendommen dienen aan de vereniging Vrienden van de Groninger Molens aangeboden te worden opdat deze de bestemming bepalen.

HUISHOUDELIJK REGLEMENT:

Artikel 18.
Het algemeen bestuur dient een huishoudelijk reglement op te stellen, zij is tevens tot wijziging van dit reglement bevoegd.

SLOTBEPALING:

Artikel 19.
In alle gevallen waarin deze statuten niet voorzien, beslist het algemeen bestuur.

Molennieuws

123 - De Onderneming te Vierhuizen

Deze molen heeft - de laatste dertig jaren overziende - een zeer bewogen geschiedenis. In het voorjaar van 1952 brengt de provinciale Groninger Molencommissie aan de Monumentenzorg te 's-Gravenhage een rapport over de molen uit. Hierin lezen we onder meer:

De onderhavige molen verkeert in een zeer verwaarloosde toestand. De eigenaar wenst financieel niet bij te dragen in een eventuele restauratie, omdat naar zijn mening een rendabele exploitatie - gezien de concurrentie in de naaste omgeving - niet meer mogelijk is. Een plaatselijke Commissie molen Vierhuizen, waarin vooraanstaande personen uit die omgeving zitting hebben, ziet geen kans de gelden voor een eventuele herstelling van de molen bijeen te brengen. De herstelkosten bedragen een veelvoud van het bedrag dat het rijk voor 1952 voor de Groninger molens beschikbaar kan stellen. Daar het in verband met de bouwvalligheid van onderdelen van deze molen niet verantwoord is het eventuele herstel nog lange tijd uit te stellen.....

En in de sluitzinnen van deze brief wordt tot het afgeven van een sloopvergunning geadviseerd, met de aanbeveling dat de ingemetselde stichtingssteen bij het Museum van Oudheden terecht moest komen.

Ook de Vereniging De Hollandsche molen was van mening, dat in dit geval niet tot een restauratie kon worden gekomen. De gemeente Ulrum dringt reeds in 1947 op sloop aan, omdat de molen gevaar oplevert voor de omgeving. Zij wenste geen verantwoordelijkheid te nemen voor eventuele ongevallen en beschadigingen, welke mochten voortkomen uit het geheel of gedeeltelijk instorten van deze molen, die midden in de bebouwde kom van

het dorp Vierhuizen staat. Er werd ook zwaar aan getild, dat de restauratiekosten reeds op rond ƒ 12 000,- werden geraamd. Wat toen verwacht moest worden gebeurde: de staatssecretaris van onderwijs, kunsten en wetenschappen verleende de sloopvergunning op 30 mei 1952.

Maar ..... de sloop bleef uit. Op 8 oktober 1956 schrijft ir. U. Mansholt van de Westpolder aan de Molencommissie dat de heer L.M. Knol, timmerman-aannemer te Vierhuizen, de molen al enige tijd geleden van de molenaar Loots heeft aangekocht, om de molen uit slopershanden te redden. In plaats daarvan werden conserveringsmaatregelen getroffen. Hiermede hebben we de namen genoemd van de twee mensen van de vereniging De Vierhuister Molen, die hun pogingen tot behoud gingen voortzetten. Subsidies werden aangevraagd en tenslotte verleend. Het rijk zegde 45% toe, echter met de mededeling erbij dat het niet voor 1963 kon worden uitgekeerd. Interessant is hoe men naar een functie voor de molen zocht. Het doel was destijds om met de molen electriciteit op te wekken, welke weer gebruikt zou kunnen worden om een diepvrieskluis ten behoeve van de dorpelingen van energie te voorzien. Dit plan ging niet door wegens te geringe medewerking van de provinciale electriciteitsmaatschappij. Dit deed de vereniging de moed in de schoenen zinken, maar deze herleefde na het invoeren in 1963 door de ANWB van de Ommelanderroute, die door het dorp Vierhuizen en langs de molen leidde. De vereniging schrijft dan ook in januari 1966: "Nog groter is de trek van belangstellenden voor de indijking van de Lauwerszee.

Het afgelopen zomerseizoen trok ruim 50 000 bezoekers, welke een zodanige drukte gaven, dat het verkeer bij tijd en wijlen vastliep, een ongekende gebeurtenis voor onze streek, waar men tot nu toe de gordijnen opzij schoof om te kijken wie er wel langs kwam.

Eindelijk kwam in januari 1968 weer een subsidietoezegging van het rijk, waarvan de betaalbaarstelling wordt aangekondigd in 1969, mits de begrotingswetgever de nodige middelen daartoe verschaft. In 1969 werd dan de restauratie aangepakt. De heer Knol verzorgde timmerwerk als het maken van vloeren e.d.; de fa. Bremer deed het molenmakerswerk. Er werd begonnen op een totale begroting van ongeveer ƒ 70 000,- later kwam het restauratiebedrag uit op ƒ 86 000,-. Het rijk rekende pas in 1972 af op basis van ƒ 70 000,-: uiteindelijk kwam de eindafrekening in 1977, gelukkig met een percentage van 50% (gebruikelijk voor molenstichtingen). Inmiddels kwam de vereniging door haar voorfinanciering flink in de schulden te zitten, die niet konden worden gedelgd, ondanks het feit dat hernieuw de plaatselijke acties duizenden guldens opleverde. In het jaarverslag van de secretaris, afgedrukt in de vorige zelfzwichter, wordt er melding van gemaakt dat provincie, gemeente en Rabobank gezamenlijk tot een oplossing wisten te komen.

Het is altijd moeilijk te voorzien wat de bestemming van een molen na de restauratie zal worden. Men had zeker niet voorzien dat De Onderneming een lesmolen zou worden! In 1971 werd de molen op zijn maalvaardigheid beproefd. Hoe zou die zijn? Immers hierop werd bij toenmalige restauraties nauwelijks gelet. (en zullen sommigen terecht zeggen: later vaak ook nog te weinig).

Welnu: de molen bleek terstond (na jaren stilstand) in staat zijn werk te doen. De vroegere brugemeester van Ulrum - H. Ottevanger - bracht honderd jaar na de oprichting (1858) de geschiedenis onder woorden. Dit gedicht drukten we reeds in de vorige Zelfzwichter af.

Momenteel maakt notaris Ten Have te Middelstum voorbereidingen voor de overdracht van de molen aan onze stichting Groninger Molenvrienden.
Daarmee is het nu al zeker dat we binnenkort een heuse korenmolen bezitten: De Onderneming te Vierhuizen. De ontwikkeling was al sinds jaren zo dat onze vereniging de molen gebruikt als lesmolen. Kennelijk tot genoegen van de streek, want de Vereniging de Vierhuister Molen wil ons de molen best toevertrouwen. Ook het gemeentebestuur van Ulrum stemt met de transactie in.

We weten dat de molen op een aantal punten aan verbeteringswerkzaamheden toe is. Na inbezitneming zal aan een beperkt restauratieplan moeten worden gewerkt.

We willen de molen weer zo volledig mogelijk maken. We waren daarom zeer verheugd dat de stichtingssteen, waarover we in het begin van dit verhaal schreven, weer zal kunnen worden geplaatst. De heer W.J. van der Horst te Groningen is door zijn huwelijk verbonden geraakt met de vroegere molenaarsfamilie. Hij en zijn vrouw bieden ons de steen aan. Het lijkt ons een goede gedachte dat de steen - eens weer in de molen terug zal worden onthuld door een lid van deze familie. Interessant is ook dat de familie beschikt over een foto van de molen uit omstreeks 1900, formaat ongeveer een halve meter. Tot de inventaris van de molen behoren ook nog een weegschaal en gewichten.

Gesprek met Kl. Rietema, oud molenaar

Ik kende hem van naam, omdat hij de schenker was van het zo ingenieus uitgevoerde model van een oliemolen, welke nu op beurzen de stand van onze vereniging extra opmerkelijk maakt. Hij heet Klaas Rietema en geniet nu samen met zijn vrouw Annie van zijn pensioen: twee rasechte Groningers op het Drentse zand! Hij keek er niet vreemd van op dat ik op mijn fiets bij hem kwam, in Zuidlaren. In zijn ogen was dat maar heel gewoon: zelf fietst hij nog veel.
Ondanks zijn handicap (zijn ene been wil niet zo best meer) is tuinieren zijn hobby, naast het vervaardigen van model-molens. In het schuurtje achter het huis staat een standerd-molentje met alles er op en er aan, en het geraamte van een oliemolen-in-wording duidt er op dat er nog volop geknutseld wordt. Nadat we nog wat gepraat hebben over het maken van model-molens gaan we de woonkamer binnen en begint het gesprek:

"Ik ben geboorn in Roowold (Roderwolde). Doar ben ik noar loagere schoul west. En toun ik zeg moar, zo'n jong van 'n joar of aacht-neegn was, toun draaide meuln in Roowold nog. Mien voader is in 1902 noar Roowold goan, omdat zien bruier opvolger was in Lains. Mien grootvoader zat in Lains op euliemeuln. Doar was ook 'n holtzoagerij onder in meuln, en 't euliewaark ston noast meuln. Bie meuln ston ook nog 'nkaalkoovm. Zoagerij en eulie-sloagerij baind in ain meuln kon wel, moar ''t laip 'n beetje zwoarder".

De heer Rietema vertelt graag over het werk op een oliemolen, zoals hij daarover heeft horen vertellen door zijn vader:

"N euliemeuln of vangn is nait makkelk. Den as ie doar nait op verdacht binn.... dei kollerstainn, dei zo wat 'n gewicht hebbm van drei tun elk, dus zes tun, dei loopm achter mekoar aan; dus as ie dei meuln 'n beetje wraid ofvangn, den lopt vang eevm deur hè. Euliemulder dei geft dat ook nait gouw oet hann, heur.
't leevm van ''n euliemulder, ja, das nait makkelk, heur. Wie moaldn mit wiend, dus wie mozzn altied kloar stoan, net geliek wanneer". Zijn vrouw vult aan: "As ie 's nachts wakker worn en d'r is wiend, den mos ie d'r oet"..

Rietema herinnert zich nog een aardige anekdote uit de vorige eeuw:

"As-ie 'n dag of wat stil weer had haarn, den mos-ie noar börgemeester tou en hoaln 'n vergunn dat ie zundags draain mogn. Dat huvn ze teegnwoorig nait meer, den teegnwoorig arbaidn ze altied op zundag. En den, nou ja, goud, wil e joe dei wel geevm, moar nait onder kerktied. Den stonn jonges doar op swiksteln te kieken of kerkdeurn hoast oopn gingn.... Het domie dreum nou nog nait oet? Vang d'r òf, vot!Zo gaauw as eerste noar boetn kwam den trokkn ze vang d'r of, den oetaindlek - joa dat was vèr veur mien tied -- den wern ze per stuk betoald, den wern ze bie koukn betoald. Dat was stukwaark. Waarn ook gond dei betoaln veur last. 'N last is twei tun. En euliemulders dei konn zo wat tweihonderd last, den moss'ze 'n normoal joar hebbm, zeg moar. As ze 'n bult wiend haddn, den konn ze 'n moal tweihonderdenvieftig last versloagn, moar ie konn ook wel's 'njoar kriegn van neegntig. Dat het pa voak verteld, toun hebbm we moar honderd last zoad versloagn.

Dat was 'n slecht joar, gain wiend, hè".

Over het personeel op de oliemolens weet Rietema te vertellen, dat zij de hele week in de molen moesten blijven. Daar waren dan ook kooien om de nacht in door te brengen, maar als het 's nachts hard waaide kwam er van slapen niet veel terecht.
Alleen zondags waren ze vrij: "Eevm noar domie luustern - ze zelln d'r wel nait veul van heurd hebbm, want ze zelln wel in sloap valln weezn - moar ik wol moar zeggn, wat'n vreeslek leevm mot dat west hebbm!".

In 1902 is zijn vader naar Roderwolde gegaan, zoals gezegd, en daarover vertelt Rietema:

"In 1918 benn wie doar stoan bleevm, toun was 't euliesloagn mit wiendkracht niks meer weerd. Toun kwam stoom op, en toun kreeg ie aachturige waarkdag, woar ie ook mit zaatn. Want d'r mos ain bie 't veurslag weezn, ain bie 't noaslag en meelknecht bie stampers, en gewoon stonn ze van 6 aan 6. Moar deur aachturige waarkdag mos d'r ain ploug bie,dei mos ook betoald worn, is nait zo? En den oetaindelek waarn lonen lang nait zo as nou. Toun voader noar Roowold tougoan is zee er: "ik betoal mien baide blokjonges aacht gulden in week, moar ze mozzn 6 aan 6 stoan en 6 doagn laang!" Toun stoom opkoomn is was 't doan. Wie hebbm ook stoom had in Roowold. Doar het mien voader stoomketel in zet. Wiend kon nait meer, wie haddn veul te veul stille doagn".

Rietema is in 1918 naar Tjamsweer, bij Appingedam gegaan, waar hij de onttakelde molen De Eendracht kocht. De houten onderbouw stond er nog, tot stellinghoogte. Het gevlucht was er in 1982 afgehaald, waarna er met stoomkracht verder gewerkt is. Ze haarn mit 't boovmstuk niks meer neudig. Toun waarn ze nog nait zo gek mit meulns as nau".
Het oliewerk heeft nog enige tientallen jaren in de molen gezeten, waarna het weggehaald is en verkocht. Daardoor kwam er meer ruimte vrij voor opslag, want geleidelijk werd het minder met het malen - Rietema heeft altijd met een electries aangedreven koppel stenen gemalen - en schakelde hij meer over op de fourage-handel: veevoeder, granen en kunstmest.

Tegen het begin van de 60-er jaren werd het voor de kleine mulder steeds moeilijker een bestaan te vinden, doordat steeds meer boeren over ginen op grootschalige bedrijven en zich daarbij door de veevoederhandel lieten financieren. Zodoende bleven hoofdzakelijk de grote handelsbedrijven over. In 1961 is de familie Rietema gestopt met het bedrijf in Tjamsweer, mede omdat hij met zijn been tobde: "Dat bainwaark, doar komt hail slim op aan, en ik kon 't nait langer doun".

Over zijn leven in Tjamsweer vertelt hij:

"Dat muldersleevm, dat is in 't algemain 'n zwoar leevm heur. Moar ik heb 't altied mit plezaier doan. Toun ik in Tjamsweer kwam was d'r nog wel wat te moaln. Dat loonmoaln, dat is altied al wat west, dei doar riek aan wer dei wer nooit weer aarm. Den hoal je 't gemoal op bie boern.....wie hebbm nog tied had in dattiger joarn dat wie nog twaihonderdzestig mud in week haddn. En den mos je dat weer hin brengn en den kreeg ie 'n kwartje 't mud hè. En doar zat waark in. As je 't meel brogten, nam je koorn weer mit. En as boern den hail geschikt waarn, den mos je 't ook nog van zolder hoaln; waarn z'ook nog te lui dat ze 't noar beneedn brogten- Nee, ons waark is nait betoald, moar ja, doar veraander je niks an.
En den kreeg ie krisesjoarn, en den oorlogsjoarn... In oorlog benn mulders in 't algemain weer opleefd. Der kwam meer te moaln, mor 't mog nait. En alles wat nait mag, hè.....
Toun kreeg je dat klandestein moaln veur partekeliern. Wie hebb, 't had in Daam (Appingedam) as d'r zogenoamd invoasie was, dat Engelsen zogenoamd zeg moar in België of hier of doar aan laand koomn waarn...wie hebbm ain moal had dou haddn wie 180 man bie deur stoan 's morgens mit almoal 'n zakje waait, 10 kilo of 'n beetje meer of minder. Dat hadn ze bie boern vandoan. Moar, ja toun hebbm wie mekander wel 's aankeekn, heur. Je mos dag en nacht kloar stoan, en den de angst dat ze je pakkn zollen, d'r kwam voak kontreleurs bie deur. En alles mos op vervoersbewiezn. D'r was gain ain dei vervoersbewiezn haar. Alles was op bonnen, je mochtn anders niks oflevern as op bonnen. Bakker kreeg broodbonnen, en doar kreeg hai weer grote bonnen op, en dei kreeg mulder en doar gaf hai weer rogge veur.

Moar ik nam gain zwaart geld, mor gewoon moalloon. Voudselkommesoares wis 't wel, hai zag 't deur vingers. 'K verget ook nooit weer; Ik zeg teegn Willem, de knecht: Dat liekt nait best Willem. Wat den zee er. Toun kwam Kambert aan mit auto mit nogal 'n beetje aachterop. Hou nou? Ik loop 'm temuit, en omdat ik dei laandwachters maist kon zee 'k teegn hom: Wat he'k nou aan fiets hangn, jong? Wie hebbm in beslag nomn waait, zee er, en dat mout moaln wordn.! Ik zeg: Moar doe waist wel, ik mag nait moaln. Ja, moar doe dust wel, zee er. Ja, zee ik, da's dien zet. Moar dit mout moaln wordn zee er, dat mout noar Delfziel tou. Ik zeg, Mos es eevm heurn, as ie mie dat gelastn, dien kommedant (dat was ain van Delfziel), dat ik dat moaln mout, den moal ik dat. Ik docht bie mie sulf: ik mout 'n beetje oetkiekn, hè. Nou ja, dat ging goud, hai schreef mie ain braifke dat zus en zo.....
hai gelastte mie waait te moaln. Nou, dat he'k toun doan, ik he't ook noar Delfziel toubrocht. En dat braaifke, dat er mie gelast het.....wie hadn moalnregister, en diar legdn wie dat braifke bie in.
En 'k kreeg kontreleurs, hè. Dou zee dei kerel: 'Ja moar dat mag nait, man! Nee, dat mag zeker nait, dat weet'k ook wel dat dat nait mag. Je mag gain waait moaln zee ik. Dat wait ik ook wel man, ja loop d'r moar achter an! Asjeblieft! Maor dat deedn ze nait. Ze ging d'r nait achteraan, ze keekn wel oet. Loater, toun oorlog afloppm was, hebbm ze mie dat braifke òfhoald, as bewies teegn dei NSB'ers. Nee, moar den kneep je'm toch wel eevm.

O, ze hebbm mie ook 's moal aanholdn, toun 'k 'm ook zo. Ik kwam van zo'n dorpke, Opwier, achter Appingedam, en vanzulfm mit klandestein spul om te moaln, dat ken ja nait aans he. En dou ree mie ain mooie luxe veurbie - dat mot dreinvartig west wesen - ik docht: dà's mis! Dei auto is veul te mooi. En joa heur, duurde 'n oogmblikje, ze waarn keerd en 't jong zee: Stop 's eevm. Ik zeg, Ja, dat ken. Wat he'st d'r op? Ik zeg: Boerngemoal. 'O, papiern! Ja, ik har wel papiern, moar doar klopte niks van vanzulf. En doar gingn ze ook nait met akkoord. Ik zee: 'nou mot ie 's eevm luustern, ik was vanmiddag moat, en ik mot dei vervoersbewiezn altied van bureau ofhoaln.
Dat mouth dei röttige boern zulf doun zegd'er. Ik zee: Joa, doar zegst wat. Moar zai doun 't naot, en as ik 't nait dou he'k haildaal gain't. Moar ze moutn 't doun, aans hangn wie heur op. Ik zeg: Nou, ik zai z'al hangn. Moar ze mopperdn wat en mompeldn wat, en Brons z'n fabriek kwam net oet, en dei konn mie ook almoal vanzulfen, en 'k zag al ain vort goan op fiets noar Tjamsweer verteln dat ze hom te groazn hebbm. Nou, ze zeedn teegn mie: Woar woont dei en dei? Ik zee: Dei woon doar, en dei doar. Most teegn dei boern zeggn as ze doar gain vervoersbewiezn bie hoaln, den zeln wie heur helpm!
Ik zeg: K zel bosschop overbrengn, en ik vot. En toun heurd'k wel dat dei keerls van Brons teegn mekoar zeidn: Ze hebbm hom toch maor weer loopm loaten. (De landwachters waren uit op twee zwarthandelaren, daarom moesten ze Rietema wel laten schieten).

Rietema is nog lang niet uitgepraat, maar ik moet weer opstappen. Terwijl we naar de deur lopen, moet hem nog even van het hart dat het hem begroot, dat de oliemolen van Roderwolde niet meer gebruikt wordt als wekrende molen. Zol d'r nou gain geld-schaiter weezn, dei d'r veur zorgn ken dat 't ding weer droain ken? Rust roest. Moar d'r mout wel ain weezn dei mit meuln om goan ken. Liek as in Peize, doar hebbm ze op 't oognblik mulder op....zó an! Da 's Scholler, 'n viefenzestigplusser. As dei meuln droait, en as ie den boovm komn, den zingn dei stainen d'r over, zo mooi lopt dat.

Rietema is er niet gerust op dat, als de oude generatie van vakmolenaars uitgestorven is, er wel voldoende bekwame mensen zullen zijn om de fakkel over te nemen. Gelukkig komen er steeds meer molen-enthousiasten die als gediplomeerd vrijwilliger een molen kunnen bedienen. Maar dat zijn natuurlijk nog geen vakmolenaars. Dat kan je eigenlijk alleen in de praktijk worden, zoals Roetema het zegt: 'T muldersleevm, doar mout ie in geboorn weezn.

Tot slot wil ik nog vertellen, dat Rietema al lange tijd op zoek is naar een fot of afbeelding van de molen De Eendacht in Tjamsweer, uit de tijd dat deze nog kompleet was (dus voor 1892). Bij deze zou ik de lezers willen verzoeken om eens in hun fotobezit te snuffelen. Het adres van de heer Rietema is: Oude Zeegserweg 9, Zuidlaren.

Henk Epskamp

Tonnis Musschenga

MOLENNIEUWS

De Molenstichting Hunsingo & Omstreken heeft de opening van de Krimstermolen uitgesteld tot het voorjaar 1979.

Zoals bekend is ook 't Wit Meulentje te Zuidwolde eigendom van deze stichting. Lieuwe Bouma heeft zich wegens drukke bezigheden teruggetrokken als vrijwillige molenaar van dit leuke watermolentje. De molenstichting heeft nu Enna Berghuis als molenaarster aangetrokken.

Ook goed nieuws over de korenmolen Wilhelmina te Noorderhoogebrug. De gemeente Groningen, die reeds op 14 juni 1977 eigenares van deze molen was geworden door aankoop van W.B.J. van Wijngaarden, heeft deze grote molen aan de noorder stadsrand voor *f* 1,-- verkocht aan de Molenstichting Hunsingo. Deze overdracht vond plaats op 20 september 1978. Tevoren was het stichtingsbestuur met de gemeente Groningen onder meer overeengekomen, dat de gemeente door voorfinanciering de toekomstige restauratie zal vergemakkelijken.

Het waterschap Oldambt te Scheemda gaat na of ook in deze streek een molenstichting als die van Hunsingo bestaansrecht heeft. Een positief antwoord lijkt op zijn plaats, zo is ook de mening van de voorzitter van het waterschap Oldambt, de heer P.O. Lindenbergh te Nieuwolda. Op 4 oktober j.l. vond in het waterschapshuis te Scheemda een oriënterende bespreking plaats, waarbij ook aanwezig waren vertegenwoordigers van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Provinciale Groninger Molencommissie, Ruilverkavelingscommissie Nieuw-Scheemda, Cultuurmaatschappij. Uiteraard werd ook gesproken over de twee watermolens van het waterschap: nr. 93 van de voormalige Westersche Molenpolder te Nieuw-Scheemda en 95. De Dellen te 't Waar. Voor deze laatste molen zijn de levensomstandigheden moeilijk geworden, doordat

hij in een gebied staat, waarvan het waterpeil lager is geworden, dit als gevolg van het ruilverkavelingswerk. Deze toestand kan rampzalig voor de fundering worden. Er wordt dan ook met kracht gewerkt aan een oplossing.

Wat de Stichting Groninger Molenvrienden betreft kunnen wij inmiddels meedelen dat de overdracht van de korenmolen De Onderneming te Vierhuizen is bepaald op donderdagavond 19 oktober 1978.

We schreven reeds dat onze stichting een goed overleg voert met de provincie. Doel is te komen tot een financiële ruggesteun bij onze activiteiten. Duidelijker gezegd: bij de gewenste uitbreiding van onze activiteiten.
We hebben daartoe aan het Provinciaal Bestuur overgelegd onze begroting voor het jaar 1979, met een toelichting daarbij. Deze begroting ziet u afgedrukt op pag. 24.
Hieruit blijkt dat de Stichting Groninger Molenvrienden haar activiteiten op een wat breder terrein zoekt dan de bestaande, meer regionaal werkende stichtingen. Bovendien hopen wij met deze stichtingen en met andere moleneigenaren een vruchtbaar contact te zullen onderhouden. Ook in het algemeen gesteld lijkt de tijd te zijn aangebroken, dat we ons wat nadrukkelijker kunnen presenteren.

De kopij voor deze Zelfzwichter, die in verband met de agenda voor de najaarsvergadering met spoed moest verschijnen, wordt hiermede afgesloten.
In een volgend nr. meer molennieuws, waarbij zeker ook over de feestelijk geopende korenmolens te Farmsum en Zeerijp.

Onze molenexcursie over de Friese Meren op zaterdag 7 oktober 1978 was zeer geslaagd. Ruim 100 deelenemers genoten vooral van de boottocht en het prachtige najaarsweer. Ook hierover meer in de volgende Zelfzwichter.

STICHTING GRONINGER MOLENVRIENDEN - Begroting 1979

1.	Propagandacommissie	ƒ 2.500	
2.	Vereniging Vrienden Groninger Molens	- 1.000	
3.	Bijdragen moleneigenaren	- 2.000	
4.	Rijkssubsidie	- 2.500	
5.	Provinciale subsidie	-15.000	
6.	Donaties	- 1.200	
		ƒ 24.200	

1.	Aanvullend molenonderhoud	ƒ	9.200
2.	Kosten aankoop molens	-	2.500
3.	Opleiding van vrijwillige molenaars	-	2.500
4.	Contacten buiten de provincie Groningen	-	1.000
5.	Financieel beheer (accountant)	-	1.500
6.	Onderhoudsdienst, incl. gereedschap	-	1.000
7.	Bureaukosten	-	500
8.	Folders - jaarverslag	-	2.500
9.	Aanschaf archiefmateriaal, documentatie	-	1.000
10.	Vergaderingen	-	1.000
11.	Onvoorzien	-	1.500
		ƒ	24.200

Westerwijtwerd, Molen Zeldenrust.

Vereniging „Vrienden van de Groninger Molens".

sekretariaat: Postbus 213 9700 AE Groningen

contributie minimaal 15 gulden per jaar op de rekening van de penningmeester: „Vrienden van de Groninger Molens"

Postgiro No. 3866034.